

Ochotnicze Straże Pożarne. Aspekty prawne i finansowe

Iwona Raszeja-Ossowska

Warszawa 2023

Spis treści

Wprowadzenie	2
Podstawy prawne	3
Majątek OSP	5
OSP jako stowarzyszenie (tzw. rejestrowe).....	5
OSP jako stowarzyszenie zwykłe	5
Działalność nieodpłatna i odpłatna pożytku publicznego	5
Działalność pożytku publicznego.....	5
Działalność nieodpłatna pożytku publicznego	6
Działalność odpłatna pożytku publicznego	6
Działalność gospodarcza.....	9
Sprzedaż ewidencjonowana (kasa fiskalna)	10
Sprzedaż na festynach	10
Wydatkowanie przychodów	11
Zewnętrzne źródła finansowania OSP	12
Rachunkowość Ochotniczych Straży Pożarnych.....	14
Podstawowe pojęcia	14
Sposoby ewidencjonowania przychodów i kosztów przez OSP	14
Uproszczona ewidencja przychodów i kosztów	15
Sprawozdanie finansowe OSP	17
Prowadzenie ksiąg rachunkowych	17
Pracownicy, współpracownicy, wolontariusze.....	18
Przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy i terroryzmowi	20
Źródła.....	23

Wprowadzenie

Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) funkcjonują jako stowarzyszenia. Jednocześnie wiele aspektów ich działalności w znaczący sposób odróżnia je od pozostałych organizacji pozarządowych.

Wpływ na to mają m.in. szczególne przepisy prawa, zgodnie z którymi OSP prowadzą swoją działalność, a także specyfika ich działania, potencjał instytucjonalny, zaplecze materialne, stopień zakorzenienia w społecznej świadomości oraz kontekst historyczny, w jakim powstawały.

Oddajemy w Państwa ręce opracowanie, którego celem jest przybliżenie kwestii związanych z prawnymi - finansowymi aspektami prowadzonej działalności przez Ochotnicze Straże Pożarne. Opracowanie to jest także próbą udzielenia usystematyzowanej odpowiedzi na pytania kierowane do redakcji Witryny Wiejskiej w tej sprawie.

Poradnik jest kompendium wiedzy. Nie wyczerpuje jednak wszystkich aspektów.

Autorka opracowania rekomenduje zapoznanie się z podstawowymi aktami regulującymi działalność Ochotniczych Straży Pożarnych, jak też komentarzami i opracowaniami dotyczącymi aspektów formalno - prawnych działalności OSP. Lista źródeł dostępna jest na końcu opracowania.

OSP, które mają wątpliwości i pytania mogą także korzystać ze wsparcia instytucji publicznych, w tym Krajowej Informacji Skarbowej, urzędów skarbowych właściwych dla miejsca prowadzonej działalności, inspektoratów Państwowej Inspekcji Pracy itp. Dane do kontaktu z poszczególnymi instytucjami udostępniane są na stronach internetowych tych podmiotów.

Niniejsze opracowanie ma charakter informacyjny. Nie jest opinią prawną.

Stan prawny na 20.10.2023 r.

Podstawy prawne

Podstawowymi aktami prawnymi, regulującymi działalność OSP są:

- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej¹ (dalej: ustawa o ochronie przeciwpożarowej),
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach² (dalej: ustawa Prawo o stowarzyszeniach).

Do istotnych aktów, regulujących kwestie formalno - prawne, w tym finansowe należą:

- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³ (dalej: ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie),
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców⁴ (dalej: ustawa Prawo przedsiębiorców),
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁵ (dalej: ustawa o rachunkowości).

Powyższy katalog aktów prawa nie jest katalogiem zamkniętym. Uzupełniają go zarówno inne ustawy, jak i rozporządzenia, w tym szczególnie w odniesieniu do prowadzonej działalności gospodarczej.

Ustawa o ochronie przeciwpożarowej: określa prawa i obowiązki OSP, a także specyficzne źródła i sposoby finansowania działalności OSP oraz relacje z samorządem.

Jednocześnie ustawa o ochronie przeciwpożarowej stanowi, że jednostki OSP oraz ich związki działają na podstawie ustawy Prawo o stowarzyszeniach⁶. W związku z powyższą dyspozycją każda jednostka OSP musi działać na podstawie przepisów ustawy Prawo o stowarzyszeniach.

Ustawa Prawo o stowarzyszeniach: określa zasady tworzenia stowarzyszenia oraz jego prawa i obowiązki. Ustawa Prawo o stowarzyszeniach przewiduje dwie formy prowadzenia stowarzyszeń: stowarzyszenia tzw. rejestrowe oraz stowarzyszenia zwykłe. Przyjęta forma prawna ma wpływ na prawa i obowiązki stowarzyszenia.

---

¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2057, z 2023 r. poz. 1088, 1560.

² Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2261.

³ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 571.

⁴ Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 221, 641, 803, 1414.

⁵ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 120, 295, 1598.

⁶ Art. 19, ust. 1., Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, dz. cyt.

Statut OSP

Ważnym dokumentem, na podstawie którego prowadzą działalność jednostki OSP, jest także ich statut. Obowiązek jego posiadania wynika zarówno z ustawy o ochronie przeciwpożarowej, jak i ustawy Prawo o stowarzyszeniach.

Uwaga!

OSP często porównują swoje prawa i obowiązki do tych, jakie posiadają Koła Gospodyń Wiejskich (KGW). W większości wypadków porównania są nieuprawnione, gdyż nieliczne KGW działają w oparciu o ustawę Prawo o stowarzyszeniach.

Majątek OSP

OSP jako stowarzyszenie (tzw. rejestrowe)

Majątek **OSP - stowarzyszenia** - powstaje ze składek członkowskich, darowizn, spadków, zapisów, dochodów z własnej działalności, dochodów z majątku stowarzyszenia oraz z ofiarności publicznej.

OSP, z zachowaniem obowiązujących przepisów, może przyjmować darowizny, spadki i zapisy oraz korzystać z ofiarności publicznej.

OSP może prowadzić **działalność nieodpłatną i odpłatną pożytku publicznego**. Może także prowadzić **działalność gospodarczą**, według zasad określonych w odrębnych przepisach. Dochód z działalności gospodarczej OSP służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między członków organizacji.

OSP jako stowarzyszenie zwykłe

OSP - stowarzyszenie zwykłe - uzyskuje środki na działalność ze składek członkowskich, darowizn, spadków, zapisów, dochodów z majątku stowarzyszenia oraz ofiarności publicznej. Stowarzyszenie zwykłe może otrzymywać dotacje na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Stowarzyszenie zwykłe **nie może prowadzić odpłatnej działalności pożytku publicznego oraz działalności gospodarczej**.

Działalność nieodpłatna i odpłatna pożytku publicznego

Działalność pożytku publicznego

Działalność pożytku publicznego to rodzaj działalności prowadzonej na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Jest to działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w tej ustawie⁷.

Sfera zadań publicznych, o której mowa powyżej, obejmuje zadania z ponad 30 zakresów, w tym m.in. działalność charytatywną, działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, porządku i bezpieczeństwa publicznego, działalność dot. obronności państwa i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą⁸.

---

⁷ Art. 3 ust. 1, Ustawa dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku (...), dz. cyt.

⁸ Art. 4, Tamże.

Odpłatną działalność pożytku publicznego może prowadzić każda organizacji pozarządowa, nie tylko ta, która uzyskała status organizacji pożytku publicznego. Warunkiem jest podjęcie decyzji (np. uchwały zarządu) o rozpoczęciu działalności odpłatnej pożytku publicznego. Nie trzeba jej "oddzielnie" rejestrować⁹.

Działalność nieodpłatna pożytku publicznego

Działalność nieodpłatna pożytku publicznego to działalność prowadzona w sferze zadań publicznych, **za którą nie jest pobierane wynagrodzenie**. W praktyce są to działania finansowane np. z dotacji, ze składek członkowskich lub z darowizn (np. nieodpłatne szkolenia).

Wykonywanie działań w zakresie działalności statutowej nieodpłatnej nie może być powiązane z pobraniem wynagrodzenia. Wynagrodzenie to nie może być pobrane zarówno od beneficjentów (osób) na rzecz, których działa organizacja, jak również od ich rodzin i innych osób powiązanych z tymi beneficjentami (osobami).

Źródła przychodów z tytułu działalności nieodpłatnej:

- **przychody z tytułu 1% odpisu podatku,**
- **przychody z tytułu składek członkowskich,**
- **zbiórki publiczne z wyłączeniem sprzedaży przedmiotów darowizn,**
- **dotacje, subwencje,**
- **darowizny pieniężne i rzeczowe,**
- **spadki, zapisy,**
- **nawiązki,**
- **inne przychody określone statutem niepowiązane z pobieraniem wynagrodzenia oraz działalnością gospodarczą.**

Działalność odpłatna pożytku publicznego

Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest:

- **działalność prowadzona przez organizację pozarządową w ramach jej działań statutowych mieszczących się w sferze pożytku publicznego określonej w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, za które pobiera opłaty (wynagrodzenie) od beneficjentów (lub innego nabywcy np. urzędu, firmy),**

⁹ <https://poradnik.ngo.pl/odplatna-dzialalnosc-pozytku-publicznego>, dostęp: 17.10.2023 r.

- sprzedaż wytworzonych towarów lub świadczenie usług w zakresie:
  - a) rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych¹⁰, lub
  - b) integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym¹¹ oraz ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych¹²,
- sprzedaż przedmiotów darowizny.

Odpłatna działalność pożytku publicznego może być podejmowana tylko w sytuacji, gdy przychód służy wyłącznie prowadzeniu tej działalności.

Nie jest istotna przy tym pobierana kwota. Jeśli pobralibyśmy od każdego z uczestników kursu/projektu czy innej formy choćby tylko przysłowiową złotówkę, to i tak należałoby tę działalność uznać jako odpłatną.

Zasady prowadzenia działalności odpłatnej pożytku publicznego przez OSP¹³:

1. Odpłatną działalnością musi być działalność statutowa prowadzona w sferze pożytku publicznego (czyli musi wynikać z celów zapisanych w statucie i mieścić się w zadaniach publicznych pożytku publicznego).
2. Przychód (nie dochód) z działalności odpłatnej pożytku publicznego jest przeznaczony wyłącznie na działalność pożytku publicznego¹⁴.
3. Pobierane opłaty (wynagrodzenie) od nabywców usług lub towarów (np. od beneficjentów, instytucji, firm) nie może być wyższe od tego jakie wynika z kosztów bezpośrednich i pośrednich¹⁵ tej działalności (nie ma marży).
4. Informacja o tym, że jest prowadzona działalność odpłatna i rodzaje tej działalności muszą być określone w statucie albo w innym akcie wewnętrznym (np. uchwale zarządu).

¹⁰Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240, 852, 1234, 1429.

¹¹ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 176, z 2022 r. poz. 218, 1812.

¹² Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 802.

¹³ <https://poradnik.ngo.pl/odplatna-dzialalnosc-pozytku-publicznego>, dostęp: 17.10.2023 r.

¹⁴ Cena danego dzieła bądź usługi nie musi być równa kosztom wytworzenia, może być wyższa. Należy wtedy pamiętać, aby uzyskany przychód został przeznaczony na cele statutowe.

¹⁵ Do kosztów działalności odpłatnej można wliczyć nie tylko koszty bezpośrednie, ale też i pośrednie, jak np. koszt obsługi księgowej w odpowiedniej proporcji odpowiadającej działalności odpłatnej.

5. Działalność odpłatna jest wyodrębniana rachunkowo w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników działalności.
6. Nie można prowadzić działalności odpłatnej pożytku publicznego i działalności gospodarczej tego samego rodzaju, tj. w odniesieniu do tego samego przedmiotu działalności.
7. W przypadku prowadzenia działalności odpłatnej pożytku publicznego – kupujący, czyli podmiot od którego pobieramy opłaty, wynagrodzenie za świadczone usługi lub towar ma prawo żądać rachunku, potwierdzającego tę wpłatę. W takiej sytuacji organizacja może wystawić rachunek.
8. VAT nie jest związany i zależny od tego czy organizacja prowadzi działalność gospodarczą i odpłatną. VAT zależy od konkretnych sprzedawanych usług i towarów i ich kwalifikacji w ustawie o VAT oraz od tego, czy organizacja korzysta ze zwolnienia VAT ze względu na nieprzekroczenie wysokości przychodów opodatkowanych.
9. W organizacjach prowadzących działalność odpłatną limitowane są wynagrodzenia osób w nich zatrudnionych.

Działalność odpłatna nie jest odrębnie rejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Przykłady działalności odpłatnej:

- finansowanie konkretnych projektów (np. szkoleń, kursów) z opłat pobieranych od uczestników;
- sprzedaż towarów i usług wytworzonych lub świadczonych przez podopiecznych danej organizacji.

Działalnością odpłatną nie jest:

- sponsoring (np. eksponowanie logotypu firmy w zamian za opłatę), gdyż nie jest działalnością statutową pożytku publicznego.

Działalność gospodarcza

OSP mogą prowadzić działalność gospodarczą. Wówczas zastosowanie mają przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców.

W świetle przepisów ustawy Prawo przedsiębiorców **działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa wykonywana samodzielnie i w sposób ciągły¹⁶.**

W definicji działalności gospodarczej zawartej w ustawie Prawo przedsiębiorców określono cztery jej cechy: zorganizowanie, zarobkowość, samodzielność, ciągłość.

Brak przynajmniej jednej z wymienionych cech działalności wyłącza możliwość uznania określonej aktywności za działalność gospodarczą.

Jeżeli OSP, będąca stowarzyszeniem, prowadzi działalność, którą można zakwalifikować jako działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy Prawo przedsiębiorców, to traktowana jest jako przedsiębiorca. Wówczas zobowiązana jest do dokonania wpisu do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Przedsiębiorców. Dzieje się tak niezależnie od wcześniejszego wpisu w rejestrze stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej KRS.

Pod pojęciem prowadzenia działalności gospodarczej mieścić się będą np. stałe wynajmowanie pomieszczeń w remizie, powtarzalne świadczenie odpłatnych usług związanych z: wypompowywaniem wody, odśnieżaniem dróg, przewozem towarów i ludzi, parkowaniem pojazdów. Sporadyczne i incydentalne przedsięwzięcia, z całokształtu okoliczności których nie wynika zamiar powtarzania określonego zespołu konkretnych działań w celu osiągnięcia efektu w postaci zarobku, nie będą traktowane jako prowadzenie działalności gospodarczej¹⁷.

Rejestrując działalność gospodarczą, OSP musi określić w jakich obszarach będzie ona prowadzona. Wskazuje tzw. kody Polskiej Klasyfikacji Działalności (kody PKD) opisujące możliwe rodzaje działalności.

¹⁶ Art. 3, Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców, dz. cyt.

¹⁷ <http://www.zosprp.pl/?q=content/prowadzenie-dzialalnosci-gospodarczej-przez-osp>, dostęp: 15.01.2021 r.

Sprzedaż ewidencjonowana (kasa fiskalna)

OSP, które prowadzą działalność gospodarczą i sprzedają towary lub usługi osobom fizycznym nieprowadzącym działalności gospodarczej, a także rolnikom ryczałtowym **są zobowiązane prowadzić ewidencję sprzedaży przy zastosowaniu kas rejestrujących**¹⁸.

Od tej zasady istnieje szereg wyjątków (podmiotowych i przedmiotowych).

OSP, która chce ustalić, czy spełnia warunki zwolnienia z obowiązku ewidencjonowania sprzedaży w danym roku podatkowym, powinna zapoznać się z treścią Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 2021 r. w sprawie zwolnień z obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży przy zastosowaniu kas rejestrujących (wraz z załącznikiem)¹⁹.

Sprzedaż na festynach

Jeżeli podczas imprezy plenerowej, np. festynu, OSP prowadząca działalność gospodarczą sprzedaje swoje towary oraz dokonuje tego w ramach swojej działalności, wówczas kasa fiskalna na imprezie może być obowiązkowa.

Gdy OSP ma obowiązek prowadzić ewidencję sprzedaży za pomocą kasy rejestrującej, to również na festynie musi posiadać kasę oraz rejestrować na niej sprzedaż. Natomiast, gdy OSP korzysta ze zwolnienia z kasy np. ze względu na obrót, wówczas dokonując sprzedaży na festynie, również może korzystać z takiego zwolnienia.

W przypadku sprzedaży (dostaw) niektórych towarów bądź świadczenia usług istnieje bezwzględny obowiązek rejestrowania sprzedaży na kasie fiskalnej.

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie zwolnień z obowiązku prowadzenia ewidencji przy zastosowaniu kas rejestrujących m.in. **przedsiębiorcy świadczący usługi fryzjerskie, kosmetyczne i kosmetologiczne czy dokonujący dostawy napojów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 1,2% czy wyrobów tytoniowych** **pozostają wyłączeni ze zwolnienia**²⁰. Tym samym sprzedaż wyżej wymienionych artykułów należy bezwzględnie zarejestrować za pomocą kasy fiskalnej.

¹⁸ Art. 111, Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1570, 1598, 1852.

¹⁹ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 2021 r. w sprawie zwolnień z obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży przy zastosowaniu kas rejestrujących, Dz.U. 2021 poz. 2442.

²⁰ § 4, Tamże.

Przedsiębiorcy, którzy posiadają już zezwolenie na sprzedaż alkoholu oraz jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej mogą ubiegać się o wydanie jednorazowego zezwolenia na sprzedaż alkoholu. Jednorazowe zezwolenie wydaje się na okres dwóch dni i jest ono potrzebne, gdy sprzedaż alkoholu przedsiębiorca (OSP) chce prowadzić poza swym punktem sprzedaży (siedzibą) np. na festynach, targach, imprezach (również zamkniętych), gdzie planowana jest sprzedaż alkoholu. Uwaga: jednorazowe zezwolenie na sprzedaż alkoholu nie zwalnia z obowiązku posiadania kasy fiskalnej oraz stania się płatnikiem podatku VAT.

Więcej informacji:

Jednorazowe zezwolenie na sprzedaż alkoholu, <https://www.biznes.gov.pl/pl/opisy-procedur/-/proc/286>.

Wydatkowanie przychodów

OSP jako organizacja pożytku publicznego uzyskiwane dochody zobowiązana jest, na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wydatkować na prowadzą działalność statutową na rzecz ogółu społeczności lub określonej grupy podmiotów, pod warunkiem że grupa ta jest wyodrębniona ze względu na szczególnie trudną sytuację życiową lub materialną w stosunku do społeczeństwa²¹.

---

²¹ Art. 20, Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku (...), dz. cyt.

Zewnętrzne źródła finansowania OSP

Możliwości pozyskiwania środków na działalność statutową, są w przypadku OSP, zdecydowanie większe niż w przypadku pozostałych stowarzyszeń (organizacji pozarządowych). Ponadto źródła przychodów OSP są bardziej stabilne niż pozostałych NGO.

Ochotnicze straże pożarne to stowarzyszenia, zatem mogą korzystać ze wszystkich źródeł finansowania, z których korzystają inne organizacje pozarządowe. OSP mają też specjalne, dedykowane strażakom - ochotnikom źródła.

Źródła finansowania **dedykowane OSP** to przede wszystkim:

- środki samorządu gminnego;
- środki z budżetu państwa;
- wpływy z instytucji ubezpieczeniowych;
- środki z WFOŚiGW i NFOŚiGW;
- dotacje z funduszy i fundacji korporacyjnych (np. Fundusz Składkowy Ubezpieczenia Społecznego Rolników, Orlen dla Strażaków - konkurs Fundacji Orlen).

Ponadto, OSP jako organizacje pozarządowe, **mogą korzystać ze wszystkich źródeł finansowania dostępnych dla organizacji pozarządowych**, w tym m.in.:

- dotacji publicznych (z gminy np. na zadania związane z działaniami z MDP, w ramach zadań zleconych);
- dotacji/grantów innych organizacji (np. pomoc finansowa fundacji korporacyjnych);
- zbiorów publicznych, zbiorów internetowych, darowizn.

Kto może udzielać wsparcia finansowego i niefinansowego OSP jako stowarzyszeniu?

Wsparcia mogą udzielać różne podmioty, organizacje, instytucje.

Donatorem może być:

- ***administracja rządowa i samorządowa (urzędy miast, urzędy marszałkowskie itp.)- poprzez zlecenie realizacji zadań publicznych ze środków publicznych;***
- ***organizacje pozarządowe krajowe lub zagraniczne;***
- ***Unia Europejska (poprzez różne instytucje wdrażające);***
- ***podmioty niepubliczne (firmy, instytucje itp.)²².***

²² <https://poradnik.ngo.pl/dotacje>, dostęp: 17.10.2023 r.

Możliwa jest też działalność ekonomiczna prowadzona przez OSP, czyli działalność odpłatna pożytku publicznego albo działalność gospodarcza.

Rachunkowość Ochotniczych Straży Pożarnych

Podstawowe pojęcia

Rachunkowość jest to sformalizowany system **zapisu zdarzeń gospodarczych** w firmie/ organizacji, umożliwiający uzyskanie, przetwarzanie i prezentację informacji oraz podejmowanie decyzji.

W skład rachunkowości wchodzi:

- księgowość,
- rachunek kosztów,
- sprawozdawczość finansowa.

Księgowość - rejestracja zmian w składnikach majątku oraz źródłach jego pochodzenia. Księgowość polega na zapisywaniu wszystkich zdarzeń gospodarczych zachodzących w danym podmiocie (firmie, organizacji), takich jak na przykład: sprzedaż, zakupy, wypłacanie wynagrodzeń, produkcja, naliczanie i płacenie podatków, remonty, reklama.

Rachunek kosztów - ewidencja, kalkulacja oraz analiza kosztów.

Sprawozdawczość finansowa - informacje na temat sytuacji majątkowej, finansowej i o efektach działalności.

Sposoby ewidencjonowania przychodów i kosztów przez OSP

OSP, funkcjonujące jako stowarzyszenia, mają osobowość prawną, w związku z czym zobowiązane są do stosowania przepisów ustawy o rachunkowości, a tym samym do prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Przy czym, jeśli jednostki te nie wykonują działalności gospodarczej (a tylko działalność statutową), księgi rachunkowe mogą prowadzić w sposób uproszczony, na podstawie przepisów rozporządzenia w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek niebędących spółkami handlowymi, nieprowadzących działalności gospodarczej²³.

Jeżeli jednostka OSP wykonuje działalność gospodarczą, ma obowiązek stosować przepisy ustawy o rachunkowości w pełnym zakresie, w tym prowadzić księgi rachunkowe. Nie wystarczy zatem prowadzenie przez OSP książki skarbnika, w której wpisywane są przychody i rozchody (wraz z podaniem daty, kwoty, nr faktury i kontrahenta).

---

²³ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 października 2018 r. w sprawie prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów (dz. cyt).

OSP, które nie wybierze (lub nie będzie mogło wybrać) uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów, **będzie zobowiązane do prowadzenia księgowości w oparciu o ustawę o rachunkowości**²⁴. W takim wypadku konieczne będzie przyjęcie polityki rachunkowości, prowadzenie pełnej księgowości oraz przygotowanie i złożenie corocznego sprawozdania finansowego do urzędu skarbowego²⁵.

OSP nie musi prowadzić pełnej księgowości, aby otrzymać dotację od gminy.

Kiedy otrzyma dotację ma obowiązek wyodrębniania w swojej rachunkowości operacji związanych z udzieleniem tej dotacji.

Uproszczona ewidencja przychodów i kosztów

Sposób prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów przez OSP określa rozporządzenie w sprawie prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów przez niektóre organizacje pozarządowe oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.

Rozporządzenie określa sposób prowadzenia, a także szczegółowe warunki, jakie spełniać musi taka ewidencja.

OSP, które prowadzą uproszczoną ewidencję przychodów sporządzają roczne sprawozdanie finansowe na dzień kończący rok obrotowy oraz na każdy inny dzień bilansowy. Sprawozdanie finansowe składa się z: bilansu, rachunku wyników, informacji dodatkowej.

OSP, która chce skorzystać z możliwości prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów, powinna ustalić termin walnego zebrania najpóźniej do końca stycznia.

Wiąże się to z treścią ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie²⁶, który stanowi, że o wyborze prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów jednostka, w terminie do końca pierwszego miesiąca roku podatkowego, w którym rozpoczyna prowadzenie ewidencji, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność, w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia działalności, zawiadamia naczelnika urzędu skarbowego właściwego w sprawach opodatkowania podatkiem dochodowym.

²⁴ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, dz. cyt.

²⁵ W niniejszym opracowaniu pominięto omówienie obowiązków OSP, określonych przez Ustawę z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, w tym dotyczących tzw. pełnej księgowości. Tematyka ta jest przedmiotem szeregu innych opracowań, m.in. dla organizacji pozarządowych.

²⁶ Art. 10a ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, dz. cyt.

OSP może prowadzić uproszczoną ewidencję przychodów i kosztów wtedy, gdy:

1. działa w sferze zadań publicznych określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie,
2. nie prowadzi działalności gospodarczej w rozumieniu ustawy Prawo przedsiębiorców,
3. nie posiada statusu organizacji pożytku publicznego,
4. osiąga przychody wyłącznie z tytułu:
  - działalności nieodpłatnej pożytku publicznego (składki członkowskie, darowizny, zapisy, spadki, dotacje, subwencje, przychody pochodzące z ofiarności publicznej),
  - działalności odpłatnej pożytku publicznego (sprzedaż towarów i usług),
  - sprzedaży, najmu lub dzierżawy składników majątkowych,
  - odsetek od środków pieniężnych na rachunkach rozliczeniowych, o których mowa w przepisach prawa bankowego, lub rachunkach w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, prowadzonych w związku z wykonywaną działalnością, w tym także odsetek od lokat terminowych oraz innych form oszczędzania, przechowywania lub inwestowania, tworzonych na tych rachunkach;
5. w roku poprzedzającym rok wyboru prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów osiągnęła przychody wyłącznie z tytułów, o których mowa w pkt 4., w wysokości nieprzekraczającej 100 000 zł.

Dodatkowo poza spełnieniem powyższych przesłanek, warunkiem możliwości prowadzenia ewidencji przychodów i kosztów w formie uproszczonej jest decyzja podjęta przez organ zatwierdzający w rozumieniu ustawy o rachunkowości. W przypadku OSP organem tym będzie walne zebranie członków.

Po podjęciu uchwały przez walne zebranie członków należy pamiętać o obowiązkowych zawiadomieniach naczelnika urzędu skarbowego właściwego w sprawach opodatkowania podatkiem dochodowym.

OSP, która spełni powyżej określone warunki i zdecyduje się na prowadzenie uproszczonej ewidencji, **może korzystać z wielu uproszczeń**. Nie musi prowadzić pełnej księgowości, tylko uproszczoną ewidencję przychodów i kosztów, jest zwolniona z obowiązku przygotowywania rocznego sprawozdania finansowego i nie musi posiadać polityki rachunkowości.

Ma natomiast obowiązek składania **deklaracji CIT-8** do Urzędu Skarbowego.

Uproszczona ewidencja, jaką prowadzi OSP nie jest tożsama z uproszczoną ewidencją jaką prowadzą KGW rejestrowane w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Szczegółowe kwestie dotyczące prowadzenia ewidencji przez KGW reguluje Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 7 stycznia 2019 r. w sprawie prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów przez koła gospodyń wiejskich²⁷.

Sprawozdanie finansowe OSP

Ochotnicze Straże Pożarne, zarówno te, które prowadzą wyłącznie działalność statutową, jak i te, które prowadzą działalność gospodarczą, są zobowiązane sporządzić sprawozdanie finansowe zgodnie z ustawą o rachunkowości.

Sprawozdanie finansowe należy sporządzić w terminie do 31 marca, a zatwierdzić przez walne zebranie członków do 30 czerwca. Walne zebranie członków musi podjąć uchwałę o przeznaczeniu nadwyżki finansowej na cele statutowe, co daje prawo do zwolnienia z podatku dochodowego²⁸. Sprawozdanie finansowe należy przekazać do Urzędu Skarbowego w ciągu 10 dni od daty jego zatwierdzenia przez walne zebranie członków OSP.

Ponadto OSP są zobowiązane złożyć deklarację CIT 8 za dany rok podatkowy.

Wyłączone z obowiązku sporządzania sprawozdania finansowego i jego złożenia do urzędu skarbowego są te OSP, które złożyły w urzędzie skarbowym rezygnację z prowadzenia ksiąg rachunkowych na rzecz uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów.

Na sprawozdanie finansowe OSP składa się: bilans, rachunek zysków i strat, wprowadzenie - dotyczy podstawowych informacji o OSP, informacja dodatkowa - informacje uzupełniające do bilansu.

Sprawozdanie to powinno być podpisane przez osobę, której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych, i kierownika jednostki, a jeżeli jednostką kieruje organ wieloosobowy - przez wszystkich członków tego organu (zarząd).

Prowadzenie ksiąg rachunkowych

Podstawowym dokumentem określającym prowadzenie ksiąg rachunkowych OSP jest dokument - *Przyjęte zasady (polityka) rachunkowości*, opracowany wg przepisów ustawy o rachunkowości.

²⁷ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 7 stycznia 2019 r. w sprawie prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów przez koła gospodyń wiejskich, Dz. U. 2019 poz. 70.

²⁸ Na podstawie art. 17 ust 1 pkt 4d. ustawy o rachunkowości.

Odpowiedzialność za wykonywanie obowiązków w zakresie rachunkowości ponosi zarząd OSP. Prezes zarządu może w formie pisemnej powierzyć te obowiązki innej osobie za jej zgodą.

Księgi rachunkowe mogą być prowadzone w siedzibie OSP – np. przez skarbnika lub osobę zatrudnioną z zewnątrz.

Księgi rachunkowe mogą być także prowadzone poza siedzibą OSP, tj. prowadzone przez osobę lub firmę z uprawnieniami do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Prowadzenie ksiąg rachunkowych przez podmiot zewnętrzny nie zwalnia zarządu OSP z odpowiedzialności za finanse organizacji, w tym zobowiązania formalno - prawne.

OSP, które nie prowadzą działalności gospodarczej, do prowadzenia księgowości mogą stosować tzw. *książkę skarbnika*, gdzie zapisuje się chronologicznie wszystkie przychody i rozchody.

Należy jednak pamiętać, że *książka skarbnika* zawiera jedynie dane na temat przychodów i rozchodów, nie przedstawia natomiast danych o posiadanych przez jednostkę aktywach i pasywach. Dlatego też podstawą otwarcia ksiąg rachunkowych OSP powinien być w tej sytuacji sporządzony i zatwierdzony przez kierownika jednostki inwentarz (wykaz składników aktywów i pasywów)²⁹.

Pracownicy, współpracownicy, wolontariusze

Działalność OSP opiera się na pracy jej członków.

OSP może także dla realizacji swoich celów zatrudniać pracowników, angażować współpracowników oraz wolontariuszy.

Przy zatrudnianiu pracowników (umowa o pracę) stosuje się przede wszystkim przepisy Kodeksu pracy³⁰.

Umowa o pracę musi zostać zawarta, gdy są spełnione łącznie 3 warunki: wskazano czas i miejsce pracy, wykonanie pracy jest nadzorowane, a osoba (pracownik) otrzymuje wynagrodzenie.

²⁹ <https://ksiegowosclefthand.wordpress.com/2017/06/13/ksiegowosc-w-ochotniczej-strazy-pozarnej/>, dostęp: 20.10.2023 r.

³⁰ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1465.

Angażowanie współpracowników, zawieranie umów cywilnoprawnych reguluje w szczególności Kodeks cywilny³¹.

Warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz korzystania z tych świadczeń regulują przepisy ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie³².

OSP angażująca pracowników i współpracowników (w szczególności wykonawców umów o dzieło i umów zlecenie) jest zobowiązana do rejestrowania związanych z tym kosztów wynagrodzeń, w tym także zobowiązań z tytułu ubezpieczeń społecznych (ZUS) i podatku dochodowego od osób fizycznych.

---

³¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1610, 1615.

³² Dział III, Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, dz. cyt.

Przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy i terroryzmowi

Pranie pieniędzy to nadawanie pozorów legalności pieniądзом pochodzącym z działalności przestępczej.

Przykład:

Organizacja prowadzi zbiórkę do puszek i umawia się z handlarzem narkotyków, że ten wrzuci jej do puszek sporą kwotę pieniędzy, jakie zarobił na handlu narkotykami, a potem część pieniędzy zostaje mu przez organizację wypłacona jako zapłata za doradztwo. W ten sposób handlarz „wyprał” swoje pieniądze, bo te, które zapłaciła mu organizacja są już „czyste” – może udokumentować ich pochodzenie przed urzędem skarbowym³³.

Finansowanie terroryzmu (...), określa przestępstwo opisane w art. 165a Kodeksu karnego: „Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym...” oraz wszelkie działania wspierające takie osoby lub grupy³⁴.

Stowarzyszenia posiadające osobowość prawną, utworzone na podstawie ustawy Prawo o stowarzyszeniach **w zakresie**, w jakim przyjmują lub dokonują płatności **w gotówce** o wartości równej lub przekraczającej równowartość **10 000 euro**, bez względu na to, czy płatność jest przeprowadzana jako pojedyncza operacja, czy kilka operacji, które wydają się ze sobą powiązane należą do tzw. **instytucji obowiązanych** w myśl przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu³⁵.

Instytucje obowiązane to podmioty zarówno z sektora finansowego, jak i niefinansowego, które oferują usługi lub produkty mogące być wykorzystane wbrew ich przeznaczeniu do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu³⁶.

³³ <https://publicystyka.ngo.pl/kiedy-i-jak-ngo-stosuja-ustawe-o-przeciwdzialaniu-praniu-pieniedzy>, dostęp: 15.10.2023 r.

³⁴ Tamże.

³⁵ Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1124, 1285, 1723, 1843.

³⁶ Art. 2 ust. 1, Tamże.

OSP jest instytucją obowiązującą w przypadku, gdy istnieją łącznie dwie przesłanki:

- 1) posiada osobowość prawną i jest stowarzyszeniem utworzonym na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach,
- 2) przyjmuje lub dokonuje płatności w gotówce o wartości równej lub przekraczającej równowartość 10 000 euro, w drodze pojedynczej lub więcej niż jednej transakcji.

Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu nakłada na stowarzyszenia, a więc także **OSP** szereg obowiązków.

Do obowiązków fundacji i stowarzyszeń będących instytucjami obowiązującymi w rozumieniu przepisów ustawy należy m.in.³⁷:

- wyznaczenie spośród członków organu zarządzającego fundacji/stowarzyszenia osoby odpowiedzialnej za wdrożenie obowiązków określonych w ustawie,
- wyznaczenie pracownika zajmującego kierownicze stanowisko w fundacji/ stowarzyszeniu odpowiedzialnego za zapewnienie zgodności działalności fundacji/ stowarzyszenia oraz jej pracowników z przepisami ustawy,
- identyfikacja i ocena ryzyka związanego z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu odnoszącego się do działalności fundacji/stowarzyszenia oraz sporządzanie w postaci papierowej lub elektronicznej oceny tego ryzyka,
- stosowanie środków bezpieczeństwa finansowego,
- stosowanie wzmożonych środków bezpieczeństwa finansowego w przypadkach wyższego ryzyka prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu,
- dokumentowanie zastosowanych środków bezpieczeństwa finansowego oraz wyników bieżącej analizy przeprowadzanych transakcji,
- prowadzenie bieżącej analizy przeprowadzanych transakcji, w stosunku do klientów, wobec których stosuje się wzmożone środki bezpieczeństwa finansowego,
- podejmowanie działań w przypadku ujawnienia transakcji nietypowej, nienaturalnie złożonej oraz opiewającej na wysokie kwoty, które wydają się nie mieć uzasadnienia prawnego lub gospodarczego,
- przechowywanie dokumentacji uzyskanej w wyniku stosowania środków bezpieczeństwa finansowego oraz dowodów m.in. potwierdzających przeprowadzane transakcje,
- wprowadzenie wewnętrznej procedury w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu,

---

³⁷ Art. 7, 8, 27, 33-37, 39,41, 43, 44, 46, 49, 50, 72 ust. 1 pkt 1, 74, 117, Tamże.

- przekazywanie do Generalnego Inspektora Informacji Finansowej informacji o przyjętej wpłacie lub dokonanej wypłacie środków pieniężnych o równowartości przekraczającej 15 000 euro,
- zawiadamianie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej w trybie i na zasadach określonych w ustawie o okolicznościach, które mogą wskazywać na podejrzenie popełnienia przestępstwa prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu,
- wstrzymywanie transakcji w trybie i na zasadach określonych w ustawie,
- stosowanie szczególnych środków ograniczających wobec osób i podmiotów określonych w ustawie.

Ponadto OSP, jak inne stowarzyszenia, są zobowiązane do zgłaszania beneficjentów rzeczywistych do Centralnego Rejestru Beneficjentów Rzeczywistych (CRBR)³⁸.

OSP będące instytucjami obowiązany, podlegają kontroli wykonywania powyższych obowiązków. Kontrolę sprawuje: Generalny Inspektor Informacji Finansowej będący równocześnie koordynatorem kontroli. Kontrolę sprawują także m.in. wojewoda lub starosta w odniesieniu do stowarzyszeń – na zasadach określonych w ustawie Prawo o stowarzyszeniach.

---

³⁸ Szerokie omówienie obowiązków związanych z CRBR w serwisie Gov.pl: <https://www.gov.pl/web/finanse/centralny-rejestr-beneficjentow-rzeczywistych>, dostęp: 20.10.2023 r.

Źródła

Akty prawa

Ustawy

1. Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1124, 1285, 1723, 1843.
2. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1570, 1598, 1852.
3. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 571.
4. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2057, z 2023 r. poz. 1088, 1560.
5. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 120, 295, 1598.
6. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców, t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 221, 641, 803, 1414.
7. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2261.

Rozporządzenia

1. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 października 2018 r. w sprawie prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów przez niektóre organizacje pozarządowe oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, Dz. U. z 2018 r. poz. 2050.
2. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 2021 r. w sprawie zwolnień z obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży przy zastosowaniu kas rejestrujących, Dz.U. 2021 poz. 2442.
3. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 7 stycznia 2019 r. w sprawie prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów przez koła gospodyń wiejskich, Dz. U. 2019 poz. 70.

Źródła elektroniczne

1. <http://www.zosprp.pl/?q=content/prowadzenie-dzialalnosci-gospodarczej-przez-osp>, dostęp: 20.10.2023 r.
2. <https://poradnik.ngo.pl/dotacje>, dostęp: 20.10.2023 r.
3. <https://poradnik.ngo.pl/odplatna-dzialalnosc-pozytku-publicznego>, dostęp: 20.10.2023 r.
4. <https://publicystyka.ngo.pl/kiedy-i-jak-ngo-stosuja-ustawe-o-przeciwdzialaniu-praniu-pieniedzy>, dostęp: 20.10.2023 r.